

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-446-7-45>

**PROBLEMS OF REDUCING THE LEVEL OF LATENCY
OF CRIMINAL OFFENSES IN THE FIELD OF ROAD SAFETY
IN MODERN CONDITIONS**

**ПРОБЛЕМИ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ ЛАТЕНТНОСТІ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ
ДОРОЖНЬОГО РУХУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Khrystych I. O.

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
Senior Researcher at the Department
of Criminological Research
Academicians Stashis Scientific
Research Institute for the Study of Crime
Problems of the National Academy
of the Legal Sciences of Ukraine
Kharkov, Ukraine*

Христич І. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
відділу кримінологічних досліджень
Науково-дослідний інститут
вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових
наук України
м. Харків, Україна*

Тези підготовлено на виконання теми фундаментального наукового дослідження НДІ ВПЗ «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні» номер державної реєстрації 0120U10561.

Дуже важливим завданням кримінологічної науки є запобігання злочинності – це стосується і дорожньо-транспортних пригод, про що підкреслював А.П. Закалюк [1, с. 21–23].

Зрозуміло, що запобігати тим чи іншим видам злочинності можна лише коли маєш чітке уявлення щодо обсягів тих чи інших злочинів. В усіх країнах світу завжди є частка злочинів, яка не потрапляє до офіційних статистичних показників, тому і застосовується термін латентність.

В енциклопедичних словниках термін латентність (від лат. *latentis*) означає – «прихований», «невидимий» і розглядається як здатність об'єктів або процесів перебувати в прихованому стані, не проявляючи себе [2].

Латентні злочини залежно від причин і механізмів здобуття ними ознак латентності, на наш погляд, можна поділити на шість основних груп. [3, с. 183].

Перша – злочинні прояви, які з ряду причин (вчинення з необережності, правова некомпетентність тощо) помилково не сприймаються в якості кримінальних діянь.

Друга – злочини, про які потерпілі не повідомляють з різних причин компетентним органам.

Третя – злочини, у яких немає персоніфікованої потерпілої сторони, яка б мала інтерес повідомляти про їх вчинення (посягання на державні, загальносуспільні об'єкти та відносини).

Четверта – злочини, факт вчинення яких відомий обмеженому колу осіб або лише винуватцям, проте внаслідок вжиття ними спеціальних заходів щодо нерозповсюдження відомостей про згадані прояви, а також незацікавленості у цьому потерпілих, відповідні повідомлення до правоохоронних органів не надходять. Частіше такі злочини вчиняються у тінювих сферах економіки, податкових відносин, незаконного обігу наркотиків, корумпованих ланках апарату. Вони мають місце і серед злочинів загально кримінального характеру, які вчиняють організовані злочинні групи (вбивства, захоплення заручників, шантажування, вимагання, шахрайство тощо).

П'ята – злочини, інформація про які відома правоохоронним органам, але вони не оцінені у якості кримінально-карних діянь і залишені поза обліком останніх («укриті» злочини).

Шоста – злочини, відносно яких прийнято при реєстрації та фіксації необгрунтоване рішення щодо відсутності події або складу злочину. Це притаманне дорожньо-транспортним пригодам.

Кримінальним правопорушенням в сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту притаманні усі перелічені раніше групи латентності.

Наявний рівень латентності значно впливає на об'єктивне відображення реального стану злочинності і протидію їм. Саме завдяки виявленню латентної складової кримінальних правопорушень можна значно підвищити якість протидії їм. У зв'язку із цим дослідження латентності є одним з найважливіших завдань при розробці нових та вдосконаленні чинних заходів у сфері протидії злочинам проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту. Такі заходи протидії мають стати одними з пріоритетних напрямів діяльності держави особливо на сучасному етапі під час активних бойових дій з боку РФ.

В цілому ще до початку військової агресії кримінальні правопорушення в сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту відносилися до злочинів з середнім рівнем латентності, інакше кажучи, рівень перевищує 50 %, але не перевищує загальної чисельності облікованих [4, с. 73]. При цьому практично латентними не можуть бути дорожньо-транспортні пригоди зі смертельними наслідками. Найбільш латентними є ті, які вчинені на дорогах місцевого значення і коли потерпілими є тільки «залізо».

Наявність латентності призводить до того, що емпіричні дані неповні, а інколи ще й сфальсифіковані не дають змогу в повному

обсязі проводити кореляційне дослідження з метою встановлення тих чи інших закономірностей існування, а тим паче з метою прогнозування різних правових явищ, особливо це стосується кримінальних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту.

Цілком справедливо підкреслює В. С. Батиргарєєва, що проблема латентної злочинності є значущою та доволі масштабною. При цьому пізнання її природи та приблизних розмірів завжди стикається з певними труднощами [5, с. 186] особливо в сучасних умовах.

При вивченні розповсюдження порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту необхідно враховувати і зареєстровані та незареєстровані адміністративні правопорушення, які на практиці інколи дуже важко або не бажано відокремлювати від кримінальних проступків. За темою дослідження, нажаль, ми не вивчали адміністративні правопорушення. Зрозуміло, що рівень їх латентності дуже значний.

Підтримуємо точку зору тих вчених, які неодноразово підкреслювали, що не можна було органи прокуратури наділяти правом формування статистичних даних щодо стану злочинності в державі. Тому єдину систему державної реєстрації кримінальних правопорушень (злочинів) можна проводити лише в Державній службі статистики, в центрі, який не буде підпорядкований правоохоронним і правозастосовним органам, який і буде щорічно друкувати статистичні збірники про стан злочинності в країні. При цьому вважаємо, що Державній службі статистики України необхідно щорічно проводити загальнодержавне вибіркове обстеження рівня латентної злочинності, що дасть змогу встановити реальний стан злочинності в Україні, як це проводиться в більшості країн світу систематично. Введення такого обліку надасть можливість розробляти більш дієві заходи протидії злочинності.

Виходячи з вищевикладеного, вважаємо, що безпека дорожнього руху повинна розглядатися як складова частина національної безпеки держави. Тому вивчення латентності даних видів злочинів повинна досліджуватися у вигляді офіційних загальнодержавних опитувань, що можливо після перемоги України. І лише у тому випадку, коли органи Державної статистики будуть наділені такими повноваженнями. Тому що лише цей орган зможе провести спеціальне опитування громадян. В ході такого опитування можуть з'ясувати, шляхом постановки спеціально адаптованих для громадян питань, кількість осіб, які протягом року, що передувє періоду опитування, стали жертвами даного виду злочинів та кількість осіб, які з певних причин не заявляли до правоохоронних органів про вчинені щодо них злочини.

Такі репрезентативні для усієї країни опитування регулярно здійснюються у США, ФРН та деяких інших країнах, а також на міжнародному рівні в рамках довгострокового проекту, який здійснюється Міжрегіональним Інститутом ООН з вивчення злочинності і правосуддя (UNICRI), починаючи з 1989 р. В ньому беруть участь більше 50 країн світу.

Усе вищевикладене підкреслює необхідність зменшення рівня латентності кримінальних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні з метою протидії злочинності в сучасних умовах.

Література:

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ : Ін Юре, 2007. 424 с.
2. Латентність. Енциклопедія Сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=53398
3. Христич І. О. Латентність правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні. *Публічне право*. 2022. № 4(48). С. 181–189.
4. Оболенцев В. Ф. Латентна злочинність: проблеми теорії та практики попередження. Харків : СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2005. 128 с.
5. Батиргареева В. С. Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та кримінологічна проблеми : монографія. Харків : Право, 2009. 576 с.